

KRD.KP.49.2016.1

Warszawa, dnia 4 listopada 2016 r.

Szanowny Pan

Dr Jarosław GOWIN

Wiceprezes Rady Ministrów

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Dotyczy: projektu ustawy o zmianie ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz niektórych innych ustaw (projekt z dnia 13 października 2016 r.)

Szanowny Panie Premierze!

W odpowiedzi na pismo ozn. DP.ZLS.1201.31.2016.5 z dnia 14 października 2016 r., Krajowa Reprezentacja Doktorantów przedstawia następujące uwagi do przedłożonego do zaopiniowania projektu ustawy:

Celem opiniowanego projektu jest zmiana ustaw: 1) z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r. poz. 882 i 1311; dalej: u.s.n.), 2) z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.; dalej: P.s.w.) oraz 3) z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. z 2014 r. poz. 1620, z 2015 r. poz. 249 i 1268 oraz z 2016 r. poz. 1020 i 1311), mająca na względzie przede wszystkim „uregulowanie ścieżki kariery naukowej opartej na prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych, ukierunkowanych na zastosowanie ich wyników w sferze gospodarczej lub społecznej”.

Już tak postawiony cel noweli, w zestawieniu z projektowanymi zmianami, może budzić wątpliwości. Dodanie w art. 13 ust. 1 u.s.n., że rozprawa doktorska może stanowić nie tylko oryginalne rozwiązanie problemu naukowego albo oryginalne dokonanie artystyczne, lecz także „oryginalne rozwiązanie

w zakresie zastosowania wyników badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej” można uznać za rozszerzenie dotychczasowych przesłanek przewodu doktorskiego. Niemniej warto odnotować, że w dotychczasowym stanie prawnym prace aplikacyjne również mogły być broniące – przy założeniu, że rada jednostki uprawnionej dokonała przychylniej dla doktoranta wykładni wspomnianego przepisu. Zmianę tę, wychodzącą naprzeciw potrzebom praktyki, należy więc zaaprobować. Natomiast nie można uznać, że omawiana zmiana kreuje jakąś nową ścieżkę kariery naukowej – nieznaną dotychczas.

Jeśli chodzi o proponowaną zmianę w zakresie kompetencji promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim w ramach programu „Doktorat wdrożeniowy”, KRD stoi na stanowisku, że wymogi te mogą się odnosić do promotora pomocniczego w każdym przewodzie doktorskim (nie tylko prowadzonym w ramach programu „Doktorat wdrożeniowy”. W związku z tym proponowany art. 20 ust. 7a u.s.n. proponujemy podzielić na dwa ustępy (7a i 7b) i nadać im brzmienie:

„7a. Promotorem pomocniczym może być osoba niespełniająca wymogów, o których mowa w ust. 7, jeżeli posiada:

- 1) co najmniej pięcioletnie doświadczenie w prowadzeniu działalności badawczo- rozwojowej lub
- 2) znaczące osiągnięcia w zakresie opracowania:
 - a) oryginalnego rozwiązania projektowego, konstrukcyjnego, technologicznego lub artystycznego i zastosowania go w sferze gospodarczej lub społecznej, lub
 - b) oryginalnego rozwiązania problemu o istotnym znaczeniu, trwałym charakterze i zasięgu ponadlokalnym, które zostało zastosowane w sferze społecznej.

7b. Na promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim doktoranta biorącego udział w programie, o którym mowa w art. 26 ust. 3f ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, wyznacza się osobę zatrudnioną u pracodawcy doktoranta.”

Natomiast za dyskusyjne należy uznać projektowane w art. 21a ust. 5-7 u.s.n. nadanie rektorom, dyrektorom instytutów naukowych PAN oraz dyrektorom instytutów badawczych uprawnień do jednoosobowego decydowania o tym, które osoby zatrudnione w jednostkach organizacyjnych posiadających uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego nabyły „uprawnienia równoważne uprawnieniom wynikającym z posiadania stopnia doktora habilitowanego”. Podkreślić

należy, że w przyjętym w Polsce systemie stopni i tytułów obowiązuje – wynikająca z akademickiej tradycji – zasada kolegialności decydowania w przedmiocie nadania stopnia naukowego, w formie uchwały odpowiedniego gremium specjalistów, podejmowanej w głosowaniu tajnym (por. J. Pruszyński, *Stopnie naukowe. Zagadnienia administracyjnoprawne*, Warszawa 1983, s. 78). Projekt wprowadza „ścieżkę alternatywną” dla tradycyjnej habilitacji, co może spowodować, że głównymi beneficjentami nowego rozwiązania staną się osoby, których przewody habilitacyjne prowadzone w „tradycyjnym” trybie zakończyły się niepowodzeniem. Należy zwrócić uwagę, że rektor lub dyrektor instytutu mogą mieć niewystarczające kompetencje do oceny kwalifikacji osoby reprezentującej dyscyplinę odległą od swojej. Towarzyszy temu brak obowiązku zasięgnięcia choćby niewiążącej opinii organu kolegialnego, co czyni projektowaną regulację dyskusyjną.

Należy także wskazać na błędne określenie zakresu organów właściwych do procedowania sprawy – w myśl projektowanych regulacji rektor dowolnej szkoły wyższej będzie mógł uznać za równoważne z uprawnieniami wynikającymi z posiadania stopnia doktora habilitowanego przez osobę zatrudnioną również w innej uczelni (w jednostce posiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego), niż ta, którą kieruje dany rektor.

Wskazać tu także należy na fakt, że stanowiska kierownicze w instytutach badawczych mogą pełnić osoby ze stopniem doktora (art. 24 ust. 6 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 371, ze zm.), zatem powierzenie im roli decydujących o uznaniu kwalifikacji wyższych niż sami posiadają zaprzecza zupełnie istocie stopni naukowych. Nie można również wykluczyć, z uwagi na sposób obsadzania stanowiska dyrektora instytutu naukowego – w drodze powołania przez ministra nadzorującego, że o uznaniu przez niego kwalifikacji za równoważne z wynikającymi z posiadania stopnia doktora habilitowanego mogą decydować względy pozamerytoryczne. Sprzyjać temu będzie wyłączenie nadzoru Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, która ma być jedynie o uznaniu kwalifikacji przez rektora czy dyrektora. Nie wiadomo też, jaki charakter ma „decyzja” rektora (dyrektora) – czy jest to decyzja administracyjna (jeśli tak, to jaki jest tok instancji i kto jest stroną postępowania), czy też decyzja w znaczeniu organizacyjnym.

Narzuca się tu pewna analogia z art. 21a u.s.n., dodanym w wyniku nowelizacji z 2011 r., przewidującym możliwość uznania za równoważne uprawnieniom wynikającym z posiadania stopnia doktora habilitowanego osoby, która posiada stopień doktora oraz „podczas pracy w innym państwie

przez co najmniej pięć lat kierowała samodzielnie zespołami badawczymi oraz posiada znaczący dorobek i osiągnięcia naukowe, zatrudniona na stanowisku profesora nadzwyczajnego lub profesora wizytującego". O uznaniu decydują te same organy, co w opiniowanym projekcie, jednakże wspomniana decyzja „wchodzi w życie po upływie czterech miesięcy od dnia jej otrzymania przez Centralną Komisję, jeżeli w tym okresie Centralna Komisja, w drodze decyzji administracyjnej, nie wyraziła sprzeciwu i nie uchylila tej decyzji". Problemy praktyczne, wynikające z powyższej regulacji, omawia M. Sieniuc, *Skarga na decyzję Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów wyrażającą sprzeciw od decyzji w sprawie nabycia uprawnień równoważnych z posiadaniem stopnia doktora habilitowanego*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2016, nr 4, s. 60-72, wskazując na szereg wątpliwości i kontrowersji w literaturze i orzecznictwie. Wydaje się, że projektowane rozwiązanie nie przyczyni się do rozwiązania dotychczasowych problemów.

Jeśli chodzi o projektowane zmiany w P.s.w., dostosowujące tę ustawę do zmian w u.z.f.n., to należy je ocenić pozytywnie. Wątpliwości wzbudza jedynie fakt, że odesłanie w projektowanym art. 200 ust. 6 P.s.w. do przepisów u.z.f.n. w zakresie środków na stypendia dla uczestników programu „Doktorat wdrożeniowy” – merytorycznie uzasadnione – spowoduje negatywne konsekwencje podatkowe dla beneficjentów programu, bowiem stypendia te nie mieszczą się w hipotezie przepisu art. 21 ust. 1 pkt 39 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2012 r. poz. 361, z późn. zm.; dalej: u.p.d.o.f.), zgodnie z którym wolne od podatku dochodowego są „stypendia otrzymywane na podstawie przepisów o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, stypendia doktoranckie otrzymywane na podstawie przepisów – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz inne stypendia naukowe i za wyniki w nauce, których zasady przyznawania zostały zatwierdzone przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego po zasięgnięciu opinii Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego albo przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania”. Stypendia z programu „Doktorat wdrożeniowy” nie mieszczą się w hipotezie powyższego przepisu, bowiem: 1) nie są przyznawane na podstawie przepisów u.s.n. i P.s.w.; 2) nie należą również do „innych stypendiów naukowych i za wyniki w nauce”, o których mowa w powołanym przepisie, gdyż zasady ich przyznawania nie są zatwierdzone przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego ani przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Wynika to z faktu, iż zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach

administracji rządowej (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 543, z późn. zm.) odrębnymi działami administracji rządowej są działy „szkolnictwo wyższe”, „oświata i wychowanie” oraz „nauka”. Stypendia ustanawiane na podstawie programów wynikających z u.z.f.n. należą do kompetencji ministra właściwego do spraw nauki (kierującego działem „nauka”), a w związku z tym nie korzystają ze zwolnienia podatkowego, o którym mowa wyżej. W związku z tym KR D uważa za pożądane objęcie nowelizacją również przepisu art. 21 ust. 1 pkt 39 u.p.d.o.f. poprzez dodanie, iż zwolnieniem objęte są również stypendia, których zasady przyznawania ustala minister właściwy do spraw nauki.

Jednocześnie Krajowa Reprezentacja Doktorantów pragnie przypomnieć o postulowanej od pewnego czasu (wraz z Parlamentem Studentów Rzeczypospolitej Polskiej) zmianie u.p.d.o.f., polegającej na zniesieniu opodatkowania wszelkich opłat za usługi edukacyjne, w tym m.in. opłat konferencyjnych, które podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych jako tzw. przychody innych źródeł (wykazywane w informacji PIT-8C).

Projektowany art. 195 ust. 5c P.s.w. w brzmieniu przedłożonego projektu wyklucza możliwość udziału w kształceniu na studiach doktoranckich przedstawicieli instytucji niezatrudniających doktorantów. Wprowadzenie tej regulacji w projektowanym brzmieniu ograniczy możliwość współpracy uczelni i doktorantów z instytucjami ich niezatrudniającymi, a np. przyznającymi doktorantom stypendia, współfinansującymi badania doktorantów lub realizującymi inne formy współpracy z jednostką prowadzącą studia doktoranckie. W związku z tym proponuje się nadanie projektowanemu przepisowi następującego brzmienia:

„5a. Kształcenie na studiach doktoranckich może odbywać się we współpracy z instytucjami otoczenia społeczno-gospodarczego uczelni albo jednostki naukowej, a w szczególności z przedsiębiorcami lub innymi podmiotami, zatrudniającymi uczestników tych studiów.”

Z tych samych powodów delegacji do wydania rozporządzenia, o której mowa w art. 201 ust. 1 pkt 3 P.s.w. proponujemy nadać brzmienie:

„3) wymóg sprawowania opieki naukowej i prowadzenia zajęć dydaktycznych w zakresie dyscyplin, w których prowadzone są studia doktoranckie, przez pracowników posiadających aktualny dorobek naukowy, opublikowany w okresie ostatnich pięciu lat lub co najmniej pięcioletnie doświadczenie w prowadzeniu działalności badawczo-rozwojowej lub znaczące osiągnięcia w zakresie opracowania:

- a) oryginalnego rozwiązania projektowego, konstrukcyjnego, technologicznego lub artystycznego i zastosowania go w sferze gospodarczej lub społecznej, lub
- b) oryginalnego rozwiązania problemu o istotnym znaczeniu, trwałym charakterze i zasięgu ponadlokalnym, które zostało zastosowane w sferze społecznej;"

W zakresie projektowanych zmian w u.z.f.n. proponujemy objęcie regulacjami przewidzianymi w art. 26 ust. 3l nie tylko beneficjentów programu „Doktorat wdrożeniowy”, lecz także pozostałych doktorantów przygotowujących rozprawę doktorską we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, którzy nie zostaną objęci programem. Należy zauważyć, że przyjęcie wersji proponowanej w projekcie spowoduje, iż np. doktoranci realizujący program studiów doktoranckich o charakterze aplikacyjnym, finansowany w ramach działania 3.2 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER 2014-2020), nie będą mogli skorzystać z uprawnień, o których mowa w art. 26 ust. 3l u.z.f.n., co trudno racjonalnie uzasadnić. Może to prowadzić do naruszenia zasady równości. W związku z tym KRD uważa za konieczną zmianę hipotezy tej normy na: „Pracownikowi będącemu uczestnikiem studiów doktoranckich, przygotowującemu rozprawę doktorską we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, przysługuje: (...)”.

W pozostałym zakresie Krajowa Reprezentacja Doktorantów pozytywnie opiniuje przedłożony projekt rozporządzenia.

Z wyrazami szacunku,

PRZEWODNICZĄCY
Krajowej Reprezentacji Doktorantów

Michał Gajda
mgr inż. Michał Gajda